

تحولات خاص کتابخانه در ادوار مختلف

کتابخانه آستان قدس رضوی بر طبق منابع تاریخی موجود در دوره صفوی شکل گرفت. در دوره افشار تقویت شد و در دوره قاجار توسعه یافت. در واقع، وقف کتاب توسط شاهان و بزرگان، تشکیل چارت اداری کتابخانه، تدوین فهرست کتاب‌ها و ساخت مکانی برای آن، از جمله ویژگی‌های برجسته این کتابخانه در دوره صفویه است. در دوره افشاریه نیز کتاب‌های کتابخانه سلطنتی اصفهان به مشهد منتقل و فهرست موجودی کتابخانه تدوین شد. در ادامه در دوره قاجار، ایجاد مشاغل جدید، جدا شدن قرآن‌خانه از کتابخانه، تدوین نظام نامه و آماده شدن کتابخانه برای شروع دوران جدید صورت گرفت.

اهمیت وقف در اداره کتابخانه

اگرچه عمده منابع کتابخانه حرم مطهر از طریق وقف و نذر تأمین شده است، امامی توان از استنساخ، بازیابی کتاب‌های مفقود و همچنین خرید کتاب، به عنوان دیگر راه‌های تأمین منابع به ویژه در دوره قاجار نام برد. بودجه کتابخانه نیز از درآمد موقوفات عام تأمین شده و تنها در دوره قاجار وقف‌نامه‌های خاص برای این منظور وجود دارد. البته بیشترین هزینه کتابخانه نیز مربوط به پرداخت مواجب کارکنان آن بوده است. در دوره قاجار نسبت به دوره‌های صفوی و افشار، میزان هزینه‌های مصرفی کتابخانه به دلیل برگزاری مراسم و آیین‌ها در این محل افزایش یافته است. به طور نمونه، پنج‌شنبه‌ها جلسات متولی در کتابخانه تشکیل می‌شده است. همچنین در شرح وظایف متولیان آستان قدس در ادوار مختلف تاریخی به نام کتابخانه اشاره شده است که این امر اهمیت مکان در این مجموعه را نشان می‌دهد.

جایگاه ویژه «کتابخانه» در اماکن متبرکه رضوی

کتابخانه مرکزی از صفویه تا امروز

کتابخانه آستان قدس رضوی، یکی از بزرگ‌ترین و ارزشمندترین کتابخانه‌های ایران و جهان اسلام است که بر پایه اسناد مکتوب بر جای مانده از دوره‌های صفویه، افشاریه و قاجار از پیشینه تاریخی بالایی برخوردار است. اسناد و نسخ خطی موجود در آرشیو سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز آستان قدس رضوی روایتگر ساختمان اداری کتابخانه این آستان مقدس، تعداد و نوع مشاغل، هزینه‌ها و امور مالی، وقف‌نامه‌های مرتبط، شیوه تهیه منابع و نوع فهرست‌نویسی و فهرست‌نگاری آن، چگونگی بازیابی اطلاعات و شیوه امانت‌دهی، ساختار و فضای کتابخانه در دوره‌های مختلف، به همراه تغییر و تحولات ساختاری آن در ادوار گذشته است. بی‌شک وابستگی

این کتابخانه به بارگاه ملکوتی حضرت رضا (علیه السلام) توجه حکام و متولیان به آن، وقفی بودن کتابخانه، اهمیت حفاظت از منابع وقفی و همچنین نیروی انسانی پویا که با شرایط روز همگام بودند، موجب ماندگاری کتابخانه آستان قدس رضوی در گذر زمان شده است.